

Секція 2. Приватно-правові засади реалізації прав людини

УДК 347.49

Бутрин-Бока Н. С.

к.ю.н., доцент кафедри цивільного
права і процесу ЮФ ТНЕУ

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ПОДРУЖЖЯ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

Корпоративні відносини завжди привертають увагу і практиків, і науковців, оскільки породжують навколо себе низку суперечностей. Зазначена тема безумовно являється актуальною, адже ні доктринальні підходи, ні судова практика однозначної відповіді на питання щодо врегулювання сімейних відносин, пов'язаних із корпоративними правами подружжя не дає. Серед останніх досліджень на задану тематику, можна відмітити роботи таких науковців як: О. Набойшикової, Н. Вінтоняк, В. Цікало, М. Оприско, І. Жилінкової, В. Кравчука, З. Ромовської, Я. Новахатської та ін. Проте, на жаль, ще не вироблено єдиної позиції щодо проблем здійснення та захисту корпоративних прав подружжя.

Згідно ст. 60 СК України майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу)[1]. А ст. 61 СК України встановлює, що об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту. Об'єктом права спільної сумісної власності є заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя[1]. Як бачимо, сімейним законодавством України не врегульовано відносини з приводу набуття корпоративних прав, набутих під час шлюбу.

Основна роль в обґрунтуванні поняття правового режиму майна членів сім'ї належить І. Жилінковій у її праці «Правовий режим майна членів сім'ї». Зокрема, зазначено, що особливого поширення термін «правовий режим» набув у господарсько-правовій та цивілістичній літературі для визначення особливостей правового регулювання відносин, об'єктом яких є (було) майно державних підприємств і установ, кооперативних організацій, акціонерних товариств. Застосовується таке поняття інколи і в законодавстві. Поширеність вживання категорії правового режиму майна в юридичній доктрині обумовлена також тим, що вона допомагає лаконічно і влучно виразити комплекс правових засобів, що застосовуються у регулюванні тієї чи іншої сфери суспільних відносин[2]. Отже, термін «правовий режим» застосовується для визначення особливостей правового регулювання відносин, об'єктом яких є майно акціонерних товариств.

Як відомо, чинне законодавство України виділяє два правові режими майна подружжя: майно, що належить подружжю на праві особистої приватної власності та майно, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності. Правовий режим права спільної сумісної власності передбачає єдність правоможностей у володінні, користуванні і

розпорядженні спільним майном. Однак, існують випадки, коли об'єкти права спільної сумісної власності шляхом певних дій одного з подружжя переходять в інший правовий режим, визначити який однозначно не можна. Виходячи з норм ч. 2 ст. 115 ЦК України, вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку. І відповідно до ч. 1 ст. 61 СК України об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту. Тобто, об'єкти, які формують вклад юридичної особи можуть перебувати у подружжя на праві спільної сумісної власності. Тому підтримуємо думку, що цілком імовірною є ситуація, коли один з подружжя передає господарському товариству майно, що має режим спільного майна подружжя[2]. Дослідники вже звертали увагу на те, що положення ст. 60 СК України необхідно тлумачити ширше за їх букввальний зміст. Так, спільним майном подружжя повинні визнаватися не лише речі, тобто предмети матеріального світу, але також інші об'єкти цивільних прав, зокрема майнові права. Такий висновок впливає із аналізу поняття «майно», що міститься у ст. 190 ЦК України. До складу майна, окрім речей, входять майнові права[3].

Корпоративні права мають складну структуру: їх прийнято поділяти на майнові, немайнові та організаційні. Втім, доведено, що корпоративні права є неподільними, і не можуть окремо передаватися іншим особам. Таким чином, корпоративні права, набуті дружиною або чоловіком за час шлюбу, належать до їх спільного майна (майнових прав). Складний зміст корпоративних прав (наявність майнових та немайнових повноважень) зумовлює певні особливості їх здійснення. Зокрема, одним із елементів корпоративних прав подружжя є право участі у товаристві, яке законом віднесено до особистих немайнових (ст. 100 ЦКУ). Особливість здійснення особистих немайнових прав відповідно до ч. 1 ст. 272 ЦК України полягає у тому, що вони здійснюються фізичною особою самотійно[3]. Отже, корпоративні права, які були набуті одним із подружжя за час шлюбу, хоч і належать до спільного майна (майнових прав), підлягають здійсненню лише тим із подружжя, котрий є учасником товариства. До здійснення корпоративних прав подружжя за аналогією застосовуються загальні положення щодо здійснення подружжям права спільної сумісної власності, встановлені у ст.ст. 63, 65 СК України. Зокрема, при здійсненні корпоративних прав одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Дружина, чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання недійсними правочинів, вчинених у процесі здійснення корпоративних прав, якщо доведе, що їх здійснення відбувалося без її (його) згоди[3].

Вирішуючи питання чи відносяться корпоративні права до об'єктів права спільної сумісної власності подружжя, варто звернути увагу на Рішення КСУ від 19.09.2012 № 17-рп/2012 у справі щодо офіційного тлумачення положення ч.1 ст. 61 СК України. Так, Суд виходить з того, що одним із видів розпоряджання власністю є право власника використовувати своє майно для здійснення підприємницької діяльності, крім випадків, встановлених законом; законом можуть бути встановлені умови використання власником свого майна для здійснення підприємницької діяльності (ст.320 ЦКУ)[4].

Варто ще звернути увагу на те, що в п.29 постанови Пленуму ВСУ «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним і поділу спільного майна

подружжя» № 11 від 21 грудня 2007 р.[5], було зазначено, що майно приватного підприємства чи фізичної особи - підприємця не є об'єктом спільної сумісної власності подружжя. Інший із подружжя має право тільки на частку одержаних доходів від цієї діяльності.

В контексті цього І. Спасибо-Фатеева зазначає, що в Україні з 2007 року склалася судова практика, яка виходила з постанови Пленуму ВСУ. Відтепер неважко прогнозувати те, що суди виноситимуть протилежні рішення за аналогічними спорами. Водночас варто очікувати й спроби з боку одного з подружжя повернутися до перегляду тих судових рішень, які набули чинності. Адже з Рішення КСУ слідує, що подружжя завжди мало право спільної власності на майно приватного підприємства, а суд свого часу (тобто до 19 вересня 2012 р.) при винесенні рішення виходив з протилежного. При цьому самі норми СК України, на які посилався суд і які тлумачив КСУ, не піддавалися жодним змінам. Тому природно, що можна вбачити незаконність судових рішень. Однак при цьому особи, які намагатимуться їх оскаржити, наражатимуться на істотну проблему, оскільки підстав для оскарження ст.361 ЦПК України не містить. В п.4 ч.2 цієї статті йдеться лише про таку підставу перегляду рішення за ново виявленими обставинами, як встановлення КСУ неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, та й то лише в разі, якщо рішення суду ще не виконане. В тих же ситуаціях, коли одне з подружжя, вважаючи несправедливим, що після 19 вересня 2012 р. суди набули підставу для винесення рішення про задоволення позову про поділ між подружжям майна приватного підприємства, у той час, коли раніше подібних підстав суди не вбачали, хоча норма права не змінилася, подружжя не матимуть шансів захистити свої порушені таким чином права[6].

Спроби звернення до суду з вимогою про відшкодування завданої подружжю судовим рішенням шкоди як варіанту способів захисту їх прав також слід відкинути. Адже ЦК України не надає підстав для задоволення подібних вимог: (а) в ч.5 ст.1176 йдеться про відшкодування державою шкоди, завданої фізичній або юридичній особі внаслідок постановлення судом незаконного рішення в цивільній справі, в повному обсязі в разі встановлення в діях судді (суддів), які вплинули на постановлення незаконного рішення, складу злочину за обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили; (б) за ст.1175 - можливість вимагати відшкодування шкоди, завданої фізичній або юридичній особі в результаті прийняття органом державної влади, органом влади АРК або органом місцевого самоврядування нормативно-правового акта, що був визнаний незаконним і скасований. Наведені норми не застосовні до ситуації, що розглядається тут, оскільки судові рішення не можна однозначно розцінити як незаконні, а тим більш не буде і не може бути обвинувальних вироків суду, якими б встановлювалася протиправність дій суддів, які виносили рішення про те, що майно приватного підприємства не є спільною власністю подружжя. Не може вважатися неконституційною й Постанова Пленуму ВС України, оскільки вона не є нормативно-правовим актом[6].

Таким чином, як бачимо, національне законодавство потребує суттєвих змін і наявності однозначного застосування норм, щоб у подальшому не породжувати існуючих баталій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947-III : Редакція від 10.11.2016[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page2>
2. Вінтоняк Н. Д. Правовий режим спільного майна подружжя, переданого до статутного капіталу юридичної особи /Вінтоняк Н. Д. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndippp.gov.ua/content/%B8>
3. Цікало В.І., Оприско М.В. Корпоративні права подружжя: складні питання у судовій практиці /Цікало В.І., Оприско М.В. // Вісник Верховного Суду України. – 2015. – № 10 (182). – С. 43-47.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням приватного підприємства «ІКІО» щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України : Конституційний Суд; Рішення від 19.09.2012 № 17-рп/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-12>
5. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним і поділу спільного майна подружжя : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 № 11[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>
6. Спасибо-Фатєєва І.В. Права подружжя на майно приватного підприємства / Спасибо-Фатєєва І.В. // Право України. - 2012. - № 11/12. - С. 294-304.

Гнат Н. А.

аспірант ЮФ ТНЕУ

Науковий керівник: д.ю.н., доцент
кафедри цивільного права і процесу,

Калаур Іван Романович

ЩОДО КРИТЕРІЇВ РОЗПОДІЛУ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Дослідження питань, що стосуються юридичних осіб, правовий статус та положення яких, визначається Цивільним кодексом України завжди залишалось актуальним. Категорія юридичних осіб, заслужено отримала значне розповсюдження та успішно застосовується до різного роду організацій створених відповідно до закону. Незважаючи на те, що розподіл юридичних осіб був відомий ще десятки років тому, особливості їх класифікації та аналіз, цієї тематики не знайшли свого активного розвитку, саме тому наукових надбань в даній сфері не так багато.

Сьогодні активно обговорюється питання наданого законодавцем критерію для розподілу юридичних осіб на публічних та приватних, який міститься в Цивільному кодексу України. З огляду на це та для більшого розуміння наданих законодавцем критеріїв та положень, що стосуються юридичних осіб, необхідно розглянути загальний розподіл галузей права на